

10 Σεπτ. 1989

Στη δεκαετία του '60

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ «Στοιχεία για τη δεκαετία του '60», μυθιστόρημα, εκδόσεις «Στιγμή», Αθήνα 1969, σ.σ. 379.

Το «Στοιχεία για τη δεκαετία του '60», πέμπτο πεζογραφικό έργο του Θανάση Βαλτινού διαβάζεται απνευστί. Τελειοθήρας ο ολιγογράφος συγγραφέας έθεσε και πέτυχε έναν εξαιρετικά φιλόδοξο στόχο - να δώσει μέσα από τις σελίδες του βιβλίου του το στίγμα της μεταπολεμικής νεοελληνικής κοινωνίας αναδεικνύοντας ορισμένα από τα βασικά, μόνιμα συστατικά του εθνικού μας βίου. Επί πλέον κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα έργο το οποίο αποτελεί μια πρωτότυπη πρόταση όσον αφορά τη μορφή που μπορεί να λάβει ένα σύγχρονο μυθιστόρημα.

Το «Στοιχεία για τη δεκαετία του '60» είναι ένα ασυνήθιστο πεζογραφικό έργο: αποτελείται αποκλειστικά από «ντοκουμέντα» όπως επιστολές, ειδήσεις από την πολιτική επικαιρότητα της εποχής, ειδήσεις του αστυνομικού δελτίου και των κοσμικών στηλών των εφημερίδων, ανταποκρίσεις από το εξωτερικό, ανακοινώσεις της Ιεράς Αρχιεπισκοπής και της βασιλικής αυλής, μικρές αγγελίες, διαφημίσεις.

Οι επιστολές είναι δύο ειδών: είτε προέρχονται από νέες γυναίκες και απευθύνονται σε ραδιοφωνική εκπομπή ζητώντας συμβουλές για αισθηματικά και οικογενειακά προβλήματα είτε προέρχονται από υποψήφιους μετανάστες και απευθύνονται προς τη μεταναστευτική αρχή ζητώντας πληροφορίες. Οι ειδήσεις αφορούν μικρά και μεγάλα γεγονότα της περιόδου, ελληνικά και διεθνή. Στο περιθώριο όλων αυτών σύντομες πολιτικές ειδήσεις υπενθυμίζουν στον αναγνώστη (που ήδη γνωρίζει τα ιστορικά της εποχής) τις θυελλώδεις πολιτικές εξελίξεις της δεκαετίας στη χώρα μας. Οι μικρές αγγελίες τέλος συμβάλλουν στο να αποδοθεί καλύτερα το κλίμα εποχής μιας Ελλάδας που ανοικοδομείται και αστικοποιείται. Τα «ντοκουμέντα» αυτά σύμφωνα με πρόσφατη συνέντευξη του συγγραφέα, είναι επινοημένα: ή έχουν εξ αρχής κατασκευαστεί, ή το υλικό τους, όπου προϋπάρχει, έχει ξαναδουλευτεί.

Επίτευγμα του Θανάση Βαλτινού είναι ότι μέσω των επιστολών των οποίων οι πολυάριθμοι αποστολείς δεν είναι παρά απλά ονόματα άγνωστων πολιτών, δημιουργεί δύο αντιπροσωπευτικούς τύπους: μία Ελληνίδα, συνήθως λαϊκής ή μικροαστικής προέλευσης, περιορισμένη στο σπίτι, παθητική και ανασφαλής, συχνά θύμα σωματικής βίας την οποία ασκεί το περιβάλλον της, και οπωσδήποτε θύμα των αναρίθμων προκαλήσεων και ρομαντικών ψευδαισθήσεων της για τον έρωτα, την αγνότητα, το γάμο και τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Ο άλλος τύπος είναι ο φτωχός Έλληνας επαρχιώτης ο οποίος σε κατάσταση μεγάλης ανέχειας έχει ένα και μόνο όνειρο, να πάρει των ομματιών του και να φύγει μετανάστης στο εξωτερικό. Οι τύποι αυτοί δεν είναι ούτε καρικατούρες ούτε στερεότυπα αλλά γίνονται, καθώς το μυθιστόρημα του Βαλτινού προχωρεί, πρόσωπα ζωντανά, χαρακτήρες, άνθρωποι με τη δική τους αυτόνομη προσωπικότητα και ζωή.

Ομως μέσα από τις ιστορίες αυτές δεν παρακολουθούμε απλώς το βίο των συγκεκριμένων ατόμων ή εν πάση περιπτώσει τις περιπέτειες κάποιων σαφώς προσδιορισμένων κοινωνικών στρωμάτων. Διότι το μυθιστόρημα του Θανάση Βαλτινού διαθέτει πολύ μεγαλύτερο εύρος.

Επιστολές και ειδήσεις αποτελούν τον κορμό του βιβλίου. Το ένα σκέλος, οι επιστολές, αποκαλύπτει το στενόψυχο μικροαστισμό που καταδυναστεύει τα ανυπεράσπιστα μεμονωμένα θύματά του. Το άλλο σκέλος, η ειδησεογραφία των εφημερίδων, δρώντας μεγεθυντικά και λειτουργώντας πολλαπλασιαστικά αναδεικνύει το μικροαστισμό αυτό σε νοοτροπία που ξεφεύγει από το πλαίσιο του αντίστοιχου κοινωνικού στρώματος, αγκαλιάζει ένα τεράστιο πλήθος ατόμων που ανήκουν σε όλες τις βαθμίδες της κοινωνικής πυραμίδας και αποτελεί τον κυρίαρχο τρόπο με τον οποίο το πλήθος αυτό εκφράζεται.

Γιατί, τι άλλο φανερώνουν οι περισσότερες κοινωνικές ειδήσεις στο βιβλίο του Βαλτινού; Αν ο πραγματικός λόγος που ο Ραϋμόνδος Ορσίνι δεν παντρεύτηκε τη Σοράγια είναι ότι δεν ήταν παρθένα, δεν το ξέρουμε· ούτε αν η Μαρία Κάλλας ήταν ερωτευμένη με το σπίτι της, υποτακτική στο σύζυγό της και αγαπούσε τον οικογενειακό βίο περισσότερο από το θέατρο. Εκείνο που γνωρίζουμε ωστόσο - και τούτο φωτίζεται μέσα από το «Στοιχεία για τη δεκαετία του '60» με τον αποκαλυπτικό τρόπο που ένα καλλιτεχνικό έργο επιτυγχάνει - εκείνο που γνωρίζουμε λοιπόν είναι ότι από τη μικροαστική αυτή ιεράρχηση αξιών κατατρύχονται, και συγχρόνως την επίζητούν μανιωδώς, όχι μόνο οι νοικοκυρές του μυθιστορηματος αλλά και οι δεκάδες χιλιάδες αναγνωστών και αναγνώστριών εφημερίδων οι οποίοι προέρχονται απ' όλα τα επαγγέλματα και όλα τα εισοδήματα, απ' όλους τους χώρους και όλα τα κοινωνικά στρώματα. Για το λόγο αυτόν, οι εφημερίδες βρίθουν από παρόμοιες ειδήσεις· για το λόγο αυτόν το ειδικό βάρος τους στο μυθιστόρημα του Βαλτινού είναι τόσο σημαντικό.

Η απόγνωση της μετανάστευσης, η απελπισία για τη δυστυχισμένη προσωπική ζωή, η αγριότητα και η βία που φθάνει ως το φόνο, οι πολιτικές εξελίξεις που οδηγούν στην ανωμαλία, η σπασμωδική ανοικοδόμηση δημιουργούν ένα κλίμα βαρύ που σταδιακά μεταδίδει στον αναγνώστη την αίσθηση του αποπνικτικού, του ασφυκτικού. Και διότι οι αιτίες των δεινών δείχνουν ότι βρίσκονται βαθιά ριζωμένες στους ανθρώπους - στους ίδιους που τα προκαλούν και συγχρόνως τα υφίστανται. Ετσι βλέπει την Ελλάδα της δεκαετίας του '60 ο Θανάσης Βαλτινός και με τον τρόπο του, με τις επιλογές και τη διάταξη του υλικού του, κατορθώνει να σκιαγραφήσει ένα πρόσωπο για τη μεταπολεμική Ελλάδα, να προσφέρει μια άποψη για την κατάσταση μας, για την προέλευση πολλών περιπετειών του παρόντος, για την πηγή πολλών από τις αντιξοότητες που σήμερα αντιμετωπίζουμε. Για το λόγο αυτό το «Στοιχεία για τη δεκαετία του '60» είναι ένα μυθιστόρημα σημαντικό· μυθιστόρημα τοιχογραφία· μυθιστόρημα ταυτίσας.

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΤΖΙΑ